

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АСИМЕТРІЯ РІВНІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЯК НАСЛІДОК НЕДОСКОНАЛОСТІ ІСНУЮЧИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто міжрегіональну асиметрію рівнів економічного розвитку регіонів як наслідок недосконалості існуючих механізмів державного управління.

The article deals with inter-regional asymmetry levels of economic development of regions as a result of imperfections in the existing governance mechanisms.

Ключові слова: депресивний регіон, державне управління, економічний розвиток, міжрегіональна асиметрія, регіон.

ВСТУП

Протягом довгого часу регіони України були частиною єдиного народногосподарського комплексу, і їх економічні зони, як правило, збігалися з державно-адміністративними кордонами. Регіони радянської держави не тільки не вступали у пряму економічну конкуренцію між собою, але і були, зважаючи на свою народногосподарську спеціалізацію, взаємодоповнюючими ланками єдиних технологічних ланцюжків.

Головними принципами державної політики у регіональній сфері були комплексність соціально-економічного розвитку та вирівнювання його рівня в різних регіонах. Проте така політика радянського керівництва не дала очікуваних результатів. У наші дні проблема міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів України залишається однією з найскладніших макроекономічних проблем, у зв'язку з існуючою недосконалістю існуючих механізмів державного управління.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — розглянути міжрегіональну асиметрію рівнів економічного розвитку регіонів як наслідок недосконалості існуючих механізмів державного управління.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вирівнювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів за основними економічними показниками все частіше визнається найважливішою проблемою України і, як і раніше, є внутрішньополітичним завданням на десятиліття вперед.

Міжрегіональна асиметрія у народногосподарській структурі і соціально-економічних умовах життєдіяльності, що склалася в командно-адміністративній системі, стала однією з характерних особливостей регіонального розвитку в умовах ринкового реформування економіки. При цьому відсутність комплексного підходу до вирішення регіональних проблем у поєднанні з різким падінням ефективності й раніше не відзначався високою ефективністю виробництва, істотно скоротили соціальні витрати в регіонах, що призвело до падіння рівня життя населення.

Сама постановка проблеми аналізу міжрегіональної асиметрії в економічному становищі регіонів набула актуальності лише в умовах пострадянського розвитку, коли місцеві органи влади отримали можливість активно впливати на процеси економічного розвитку на регіональному рівні.

Науковці пропонують різні визначення поняття міжрегіональної асиметрії. Однією з причин є різноманіття її форм: правової, політичної, економічної, соціальної. Розглядаючи асиметрію в найбільш загальному соціально-економічному контексті, її також трактують порізно і пропонують різні способи вимірювання (оцінки). Одні вважають, що в широкому сенсі це синонім відмінності, нерівномірності [5, с. 198]. Інші характеризують її як відхилення параметрів регіону або регіонального ряду від якоїсь норми (стандарту, типу), що залежить від природи явища [2, с. 168].

У зарубіжній літературі замість терміна "диференціація" (неоднорідність) часто використовується термін "асиметрія". Останнім часом він став використовуватися і у вітчизняній літературі [1, с. 54].

На нашу думку, терміни "диференціація" і "асиметрія" стосовно регіональних досліджень необхідно розрізнити наступним чином. Диференціація характеризує відхилення того чи іншого показника від встановленого рівня. Залежно від використовуваної методики це відхилення може бути розраховане, наприклад, щодо максимального або середнього значення. Можна говорити про диференціацію регіонів з того чи іншого соціально-економічного показника. Що стосується міжрегіональної асиметрії, то в нашому дослідженні ця категорія має більш широкий спектр характеристик, включає в себе ряд показників диференціації регіонального розвитку.

Звертаючись до дослідження міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів України, слід відзначити, що географічна, національна, економічна неоднорідність простору України, яка склалася за багато століть, зумовлює специфіку розвитку її територій і виділяє її серед багатьох країн світу.

За рівнем економічного розвитку виділяють: високорозвинуті (опорні) регіони; регіони, що розвиваються (ті, що формуються); слабозвинуті регіони. Загальною класифікаційною ознакою є сучасний стан економіки, фінансів, соціальної сфери та природного середовища регіонів. Як такі ознаки виступають:

- прийнята до впровадження модель ринкових відносин;
  - кризовий стан у сфері господарства, галузі або виробництва;
  - депресія всього господарського комплексу, окремих галузей, виробництв або сфер життя населення;
  - фінансовий стан регіону [3, с. 57].
- Згідно з другою типологією розглядають регіони:
- традиційно відсталі;
  - депресивні (дореформені, нові);
  - традиційно розвинуті, індустріальні або індустріально-аграрні;
  - регіони, які мають ресурси державного значення [3, с. 57].

Головний шлях подолання хронічної відсталості ряду регіонів України — саморозвиток території на основі використання власного потенціалу та конкурентних переваг. В Законі України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 20.12.2005 № 3235-IV визначено, що депресивні території поділяються на такі групи:

- регіон;
- промисловий район;
- сільський район;
- місто обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення [4].

Необхідною умовою забезпечення розвитку міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів є перебудова управління регіональним розвитком у напрямі розширення прав і самостійності регіонів щодо вирішення багатьох питань економічного й соціального характеру. Основу має становити загальнодержавний рівень управління регіональним розвитком, якому належить забезпечувати входження України у світовий економічний процес, впровадження нововведень з урахуванням територіальних відмінностей, розробку генеральних напрямів соціально-економічного розвитку з визначенням його основних регіональних відмінностей.

Функції державного рівня забезпечення розвитку міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів — це міждержавні відносини, оборонна діяльність, підвищення рівня інноваційної сприйнятливості економіки, поліпшення екологічної ситуації, регулювання грошового обігу та стабільності грошової одиниці, стратегія регіонального прогнозування. Регіональна ланка управління має забезпечувати створення належних умов для проживання населення, ефективного використання територіальних ресурсів, наявного промислового потенціалу, розвитку взаємовигідних міжрегіональних виробничих відносин. Саме в регіонах реалізується принцип економічної самостійності, оскільки в них задовольняється основна частина матеріальних і духовних потреб населення. Регіони формуються як відповідні комплекси, збалансовані за природно-ресурсною, демографічною, виробничою, соціальною та екологічною підсистемами, що визначають відповідну регіональну спеціалізацію.

Виходячи з економічного стану України, в державній регіональній політиці повинні враховуватись напрямки забезпечення розвитку міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів. Відповідно до цього у складі державної регіональної політики необхідно враховувати такі напрями:

- відновлення обсягів вітчизняного виробництва у всіх

регіонах держави з удосконаленням структури вітчизняного виробництва;

- збереження, ефективного використання та примноження фінансових, матеріальних, природних, трудових, інформаційних ресурсів регіонів;

- розробка та затвердження стандартизованої системи показників регіональної економічної безпеки, впровадження моніторингу регіональної економічної безпеки України в практиці державного та регіонального управління;

- розробка порогових значень показників структури промислового виробництва по регіонах та показників зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів;

- впровадження моніторингу економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності держави з урахуванням регіональних аспектів;

- впровадження системи показників регіональної економічної безпеки та контролю за дотриманням їх граничних значень.

Тому, забезпечення розвитку міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів, стабільного економічного прогресу вимагає посилення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів у регіонах.

ВИСНОВКИ

Міжрегіональна диспропорційність економічних інтересів в умовах переходу до ринку пов'язана з умовами взаємодії центру і регіонів. Регіональна політика держави відображає позицію суспільства у цілому по відношенню до його територіальних частин. Функція державної регіональної політики реалізується установами та державними службовцями в центрі і на місцях, які у своїй діяльності керуються не тільки загальнонаціональними і регіональними, а й власними інституційними та індивідуальними інтересами. За відсутності ефективного контролю з боку суспільства та держави найважливіші державні органи і капітал реалізують пріоритет власних інтересів по відношенню до загальнонаціональних.

Отже, тільки при взаємодії центральних органів державної влади з місцевими органами влади в соціально-проблемних регіонах у напрямі вирішення назрілих проблем сприятиме ефективному формуванню та реалізації політики усунення міжрегіональної асиметрії рівнів економічного розвитку регіонів.

Література:

1. Бугай С.М. Окремі питання регіональної політики в Україні на сучасному етапі її розвитку / С.М. Бугай, А.П. Великий, І.І. Репін, А.Є. Слівак. — Київ, ДНДІМЕ. — К.: препринт, 2004. — 84 с.
2. Возна Л.Ю. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів України / Л.Ю. Возна // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 1 (10). — С. 167—174.
3. Гончаров В.Н. Економіка регіона / В.Н. Гончаров, В.І. Захарченко, Э.А. Кузнецов, Н.Д. Свиридова. — Донецьк: ООО "Альматео", 2006. — 194 с.
4. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 20.12.2005 № 3235-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 51. — Ст. 548.
5. Збаращук О.В. Державна регіональна політика щодо подолання міжрегіональних диспропорцій / О.В. Збаращук // Актуальні проблеми державного управління та місцевого самоврядування: сучасний стан та перспективи регіонального розвитку: матеріали щорічної науково-практичної конференції, 18 жовтень 2005 року. — Одеса, 2005. — С. 197—199.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2011 р.